

פרוטוקול מס' 3/3

מישיבת ועדת החינוך והתרבות, שהתקיימה ביום ג',
21.10.56, בשעה 11.00

נכחין:

- חברי הוועדה: ש. פרסיץ - היו"ר
- ז. בן-יעקב
- ר. הקטין
- פ. זוארץ
- ח. יהודה
- ח. מגורי-כהן
- ד. נצר
- ר. צברי
- י. קליבנוב
- א. רוזאל-נאור
- י. רפאל

מוזמנים:

- פרופ' דינור - יו"ר הנהלת "יד ושם"
- ד"ר אבידור - המנהל הכללי, מ. החינוך והתרבות
- מר זרובבל - חבר מועצת "יד ושם"
- ד"ר מלקמן - נציג "יד ושם"

סדר-היום:

- א. שביחת סורי בתי-הספר התיכוניים;
- ב. "יד ושם".

=====

אני פותחת את הישיבה.

היו"ר ש. פרסיץ:

ר. הקטין:

אני רואה כי בסדר-יומה של הוועדה להידום סופיעות שתי בעיות: א) שביחת מורים בחינוך התיכון; ב) "יד ושם". אני סבורה שלא ועדת החינוך והתרבות היא המוסד שיפתור את הבעיות המונחות ביסוד שביחת זו, כמו כן, לא תוכל הוועדה לפתור תוך ישיבה אחת את הבעיות הקיימות ב"יד ושם". אך יש דברים דחופים יותר שהוועדה חייבת לעסוק בהם בראש ובראשונה, קודם כל: תחילת שנת הלימודים. לא קיבלנו כל אינפורמציה כנצד נפתחה שנת הלימודים וגם העתונות לא נתנה פרסום רב לדבר זה. ידוע לי, כי עם תחילת שנת הלימודים היו שינויים דרסטיים במערכת החינוך היסודי, למשל הפיכת בתי-ספר ממלכתיים לממלכתיים-דתיים באזור התענכ"ים. נראה לי שלדברים דחופים אלה צריך קודם כל להקדיש תשומת-לב.

כאשר דנו על אופן עבודת הוועדה אשתקד, הובעה המשאלה כי הוועדה תשלב בדיוניה גם ביקורים במקומות שונים, ובמקום שתי ישיבות בשבוע, תקיים ישיבה אחת ואת הזמן הפנוי תקדיש לביקורים. אם כי אינני יודעת אם נוכל לעמוד בזה מבחינה פיזית, הייתי מציעה כי נגדיל את מספק הביקורים.

א.ד.

היו"ר ש. פרסיץ: לו הסתייגה חה"כ הקטין דקות ספורות, היתה מקבלת הסבר לשאלותיה.

על סדר-יומה של הוועדה נמצאות שתי הבעיות: (א) המשך שביתת המורים; (ב) המשך הדיונים על "יד ושם".

אשר לעריכת ביקורים, דבר זה לא נשכח ממני. אבל סברתי שיש להמתין עד אשר שנת הלימודים תתחיל כסידרה. כן חשבתי שנקדיש כשתי ישיבות לחיסול העניינים שנצטברו בינתיים.

אשר לסעיף "יד ושם" שבסדר-היום, אמנם אין הוא נוגע למערכת החינוך. אבל אני ותקוותי שגם הוועדה כולה מחשיבים מאד את המפעל. הדברים המתפרסמים עליו מחייבים את בית המחוקקים שיזום את הקמת המפעל לדעת מה נעשה בתוכו, כי העניינים ב"יד ושם" מקבלים צורה פוגעת במוסד. נראה לי שעל-ידי קיום ביקורים על הנעשה במוסד, נוכל לעשות פעולה שתטהר את האווירה הציבורית סביב המוסד. אינני חושבת שכתגמול לאנשים הנזותנים מזמם ל"יד ושם" מגיע להם יחס אדיש מצד הוועדה.

אשר לשביתת מורים, אמנם איננו ועדת בוררות. אבל סעדת החינוך והתרבות של הכנסת איננו יכולים שלא לראות את המציאות ושלא להביע את דאגתנו נוכח השבתת הלימודים הנמשכת. ברצוני להציע לוועדה כי תפנה בקריאה לכל הגורמים הנוגעים בדבר בבקשה להחיש את סיום השביתה. לדעתי, לא תהיה בקריאה זו משום פגיעה במשרד החינוך והתרבות אלא רק הבעת חרדה עמוקה מצדנו לגורל החינוך התיכון.

ד. נצר: לפני קריאת ההצעה, אני מבקשת רשות דיבור לסדר.

היו"ר ש. פרסיץ: תחילה אקרא את הצעתי:

מתוך חרדה לגורל החינוך התיכון במדינה ועל סמך התקדים בדבר שכר הרופאים פונה הוועדה בקריאה לסמללה ולכלל הגורמים לאחוז בצעדים מעשיים למען חידוש מידי של הלימודים בבתי-הספר.

ד. נצר: ברצוני להתנגד לא לתוכן, כי אם להצעה כשלעצמה. נדמה לי שמבחינה חוקית, אין אנו רשאים לעסוק היום בשביתת המורים, באשר הכנסת דחתה הצעה שהולעתה לסדר-היום לדון בשביתת המורים במליאה או להעביר את העניין להוועדה. אני סבורה שלאור החלטה זו של מליאת הכנסת, כל דיון בוועדה בנושא זה הוא בניגוד לרצון הכנסת.

א. רוזנבלד-נאדר: נכון שמליאת הכנסת דחתה את ההצעה לדון בעניין השביתה או להעבירו לוועדה. אולם הבעיה תלויה ועומדת והוועדה רשאית לדון בכל נושא שהוא בתחום ענייני החינוך. אני מבינה שאין יושבת-ראש מציעה כי הוועדה תדון בנושא שהכנסת סירבה לדון בו. היא הציעה שהוועדה תקרא לשני הצדדים למציאת הגורם המתווך ביניהם, ותעשה זאת על סמך התקדים שנוצר עקב שביתת הרופאים. אני חושבת שמותר לוועדה לדון בהצעת יושבת-הראש.

י. רפאל: אין הוועדה יכולה להשאר אדישה נוכח שביתת המורים והשבתת הלימודים בחינוך התיכון. הן בעיריית תל-אביב והן בעיריית ירושלים נמקבלו פה-אחד קריאות להפסקת השביתה.

אני סבור שהצעת יושבת-הראש אינה מסקפת, אך אתמוך בה למען תתקבל פה-אחד. כן הייתי מעורר מאד את יושבת-ראש לנקיטת יזמה בעניין השביתה, בתוקף תפקידה כיו"ר ועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

ה. הקטין: גם בישיבה הקודמת התנגדתי לדון בבעיות ציבור מאורגן שיש לו דואג. אני סבורה שלא מענייננו לדון בעניין השביתה. אך יש לדון על בעיית הילדים המושבתים מלימודים. יתכן שצריך לפנות לתנועות-הנוער שיתנדבו להעסיק את הילדים. אי אפשר לומר שאין סיפול בבעיה, כי קיים סגס בין הגורמים השונים. מכיוון שנראה לי כי הן מבחינה חוקית והן מבחינה עניינית הדיון בוועדה לא יועיל דבר, מתנגדת אני לקבלת הצעתה של היו"ר.

ועדת החינוך והתרבות,
21.10.58

א.ו.

היו"ר ש. פרסיץ:

כנראה שכתו חברי הוועדה כמה בידורים וליבונונים קיימה הוועדה בזמן שביתת הסטודנטים באוניברסיטה. הפעם יש סכסוך שהיה לו תקדים בכנסת ומצאו דרך לפתור אותו. במשך כל שנות כהונתי כיו"ר הוועדה לא פסקה חיי כנצר בכך שאני מנהלת את הישיבות לפי התקנון. מה קרה עתה? גם במקרה זה אחראית אני לפרוצדורה ואם אפעל נגדה, אשא באחריות. אני רוצה להעמיד את הצעתי להצבעה, והחברים המתנגדים יוכלו לערער על כך לוועדת הפירושים או לוועדת הכנסת.

ר. נצר:

אני מבקשת את רשות הדיבור לפני ההצעה. בשתי הישיבות בהן דנו בשביתת המורים לא הבעתי את דעתי בעניין. לולא הרבא העניין למליאת הכנסת ונדחה על-ידה לא הייתי מערערת על הצעת היו"ר. אולם לאחר שהכנסת החליטה לא להעביר את תאגיד הוועדת החינוך והתרבות, אני עומדת על כך שהוועדה אינה יכולה לדרוש בעניין. על כן מודיעה אני כי סיעתנו לא תשתתף בהצבעה. כי היא רואה את עצם ההצבעה כחורגת מסמכותה של הוועדה מבחינה ניהולית.

פ. סלינגר:

מבחינה חוקית, אינני בדעה שאם הכנסת קיבלה החלטה נגד העברת העניין לוועדה אם הכנסת מעבירה עניין מסוים פירוש הדבר כי אסור לוועדה לטפל בו. אבל החלטת כנסת שלא להעביר לוועדה, אין פירושה הטלת איסור על הוועדה לטפל בו. כל דבר שיש לו קשר עם חינוך או תרבות הוא בתחום דיוניה של הוועדה ולכן מותר לה לטפל גם בשביתת המורים ולהביע דעתה בנושיו. אני תומך בהצעת היו"ר ורואה אותה כמתונה מאד.

היו"ר ש. פרסיץ:

חשבתי שלאחר הדיון שהיה בוועדה בעניין שביתת המורים ואשר לא נסתיים, מפני שהועלתה בעניין זה הצעה לסדר-יומה של הכנסת, חייבים אנו להגיע לסיכום. על כן רוצה אני להעמיד את הצעתי להצבעה.

ר. נצר:

מכיוון שיש התנגדות לדיון בנושא זה בוועדה, מציעה אני לקבל עד-מחר את חוות דעתה של ועדת הכנסת.

היו"ר ש. פרסיץ:

אני מקבלת על עצמי את האחריות לקיום הצבעה בעניין שביתת המורים, והמערערים על עמדותי יכולים לפנות לוועדת הכנסת או לוועדת הפירושים. הבעיה תלויה בלשון ההצעה.

ח. מנור-כהן:

לפני שבוע החלה הוועדה לדון בעניין שביתת המורים, על פי בקשתו של חברי הוועדה, את החלטה הדיון. הפליאה לא העבירה את העניין לוועדה, אבל האילדים עדיין אינם לומדים. נשאלת השאלה כיצד להביא לכך שהילדים לא יהיו בטלים מתורה. אני חושב שהצעת היו"ר אין בה כל דבר פוגע ואני מציע להעמידה להצבעה.

ר. נצר:

אני מבקשת לדחות את ההצבעה כדי שאוכל לקיים התייעצות עם סיעתי. ברצוני לפנות גם לוועדת הכנסת בעניין הפרוצדורה שהיו"ר נהגה בה.

היו"ר ש. פרסיץ:

אני דוחה את ההצבעה על הצעתי על-פי בקשת חברי הוועדה הרוצים להתייעץ עם סיעותיהם, עד לגמר ההתייעצויות.

אנו עוברים עתה לעניין "יד ושם".

אר.

ב. "יד ושם"

מר זרובבל:

אני מודה לוועדה על הזמנה זו, הנראית לי מכל הבחינות. אני רק תמה קצת שהזמנת באה לאחר שהוועדה שמעה בשתי ישיבות דברים באותו העניין מפי אנשים אחרים, שלא בנוכחותי.

היו"ר ש. פרטיץ:

הפעם ביקשנו מהנהלת "יד ושם" לקבל סקירה על קורות 3 החדשים האחרונים.

מר זרובבל:

על הקורות קשה לעמוד גם מפי אנשים חיים, כי כל אחד רואה מההודי לבו ומתוך הראיה הסובייקטיבית שיש לו על הדבר המסויים. הוועדה שעמדתה בראשה עבדה במשך כמה חדשים והיו לה 12 חברים. מי שרוצה באמת להכיר את הדברים, כדאי שיקרא את הפרוטוקולים של הוועדה, בה הושמעו דעות שונות ונתגלעו גם חילוקי-דעות. כן מופיעות שם החלטות הוועדה שהוגשו למועצה שנתקיימה ב-9.10.58 ואשר נתקבלו גם על-ידי המועצה תוך שינויים קלים ביותר, אם כי 6 מחברי ההנהלה שהיו נוכחים באותה הישיבה התנגדו להן.

הוועדה שעמדתה בראשה נבחרה ב-17.6.58

כוועדת תקציב והשתתפו בה הרב גורן, צביה לובטקין, פרופ' אורבך, מר שנהבי, מר שפטל, מר רייז, מר גרנדשל, מר זלדמן ואנוכי כיו"ר. הרב גורן וצביה לובטקין לא השתתפו אף פעם בישיבת הוועדה דעתה נודע לי שהרב גורן היה חולה כל אותו זמן. בחירת החברים היתה אופיינית מאד, כי היו ביניהם אשר היו את השואה או ביקרו במחנות בתום המלחמה וכן אנשים, כמו מר שנהבי, שיזמו את מפעל ההנצחה.

הוועדה ידעה כי עיקר תפקידה הוא לא

אישור התקציב או דחייתו, אלא בדיקת המאזן הלאומי-הסנסורי של המפעל. הוועדה סברה כי כוונת יחסי המפעל ומחוקקי חוק "יד ושם" לא היתה לסתם מחקר מדעי, "יבש" ואובייקטיבי של החורבן, אלא להקמת רשות זכרון; היינו - הנצחת הזכרון החי והתוסס עד היום בלב רבים מאלה שעברו את השואה והחדרתו ללב דורנו והדורות הבאים. אם זאת היתה הכוונה, חסרי הישג המפעל קודם כל ובעיקר להקדיש את מרצו לכינוס כל העדויות על השואה והגבורה ולהחדיד את ההנצחה בלב העם. אבל כשם שחשוב לרכוש במטרה זו מסמכים שונים שאולי אי אפשר יהיה לרכושם מאוחר יותר, כן חשוב פי כמה לרשום את העדויות מפי אותם אנשים שחיו את השואה. בארץ נמצאים רבבות מפליטי השואה לרישום העדויות מפייהם צריך היה להיות את הפעולה הראשונה של המוסד, כי אפשר לאחר בזה את המועד. נשיא האוניברסיטה, הפרופ' סזר וכן פרופ' דינור, פרופ' הלפרין ופרופ' אורבך שהוזמנו לוועדה אמרו, שצריך לערוך מחקר מדעי של השואה. אבל תחילה יש להקים דור של חוקרים והיסטוריונים, לעורר אצלם התענינות דווקא בשואה ואחר-כך להשיג את החומר. הוועדה טענה שאם מחקר מדעי הוא חשוב מאד, לשם כך קיימת האוניברסיטה, קיימת החברה ההיסטוריונית וארגונים ומוסדות שונים העוסקים בחקר תולדות עםנו. אך לשם חקר השואה דרושה גישה אחרת, רוססת, חיה, כי תקופה זו עדיין שותתת דם.

חשוב להדגיש שחקר השואה החל עוד

במקופת השואה, כמחלת, על-ידי ד"ר עמנואל רינגלבלום. גויסו אז אלפי אנשים שצריכים היו לרשום את הדברים, ועל-סמך דברים אלה יוכלו אחר-כך היסטוריונים לערוך מחקר. ניצלו מהשואה אנשים שעבדו במחיצת ד"ר רינגלבלום. אינני יודע אם הם מדענים לפי חוקי המדע הצרוף. אבל הם בכל זאת חוקרים ופירסמו כבר הרבה דברים ששום היסטוריון של השואה לא יוכל לפסוח עליהם.

הבאתי עוד דוגמה. הנה הופיע בזמן

אחרון ספר הפרטיזנים, בעזרת "יד ושם". כתבו בספר זה גם לא היסטוריונים, אלא אנשים שהיו פרטיזנים. ופלטו אתם את זכר הדברים שעברו עליהם. אמנם הספר עבר עריכה מסויימת. הבעת את דעתי, כי רצוני היה ש"יד ושם" הוא שיעזר בהוצאת הספר על-ידי ארגון הפרטיזנים ולא להיפך, כי זה היה תפקידו של "יד ושם". הוא הדין ביחס לכמה דברים אחרים.

בפעולת "יד ושם" צריך היה לשתף את

הציבור ובכיוון זה לא נעשתה פעולה הולמת מצד המוסד. אמרו לנו שהמוסד קרא לאיספות, אך הציבור לא נענה. הוועדה היתה בדעה שלא צריך היה לחכות למתנדבים, אלא לבוא לציבור. מדוע הופסק הרישום של דפי-עד? - אמרו לנו שהיו רמזים להפסקת הרישום בחוץ-לארץ. אמנם נאספו 1.5 מיליון דפי-עד,

ועדת החינוך והתרבות,
21.10.58

או.

היו"ר ש. פרסיץ:

כנדאה שכתו חברי הוועדה כמה ישיבות
וליצוניהם קיימה הוועדה בזמן שביתת
הסטודנטים באוניברסיטה. הפעם יש סכסוך שהיה לו תקדים בכנסת ומצאו דרך
לפתור אותו. במסך כל שנות כהונתי כיו"ר הוועדה לא פסקה חיי כ יצר
בכך שאני מנהלת את הישיבות לפי התקנות. מה קרה עתה? גם במקרה זה
אחראית אני לפרוצדורה ואם אפעל נגדה, אשא באחריות. אני רוצה להעמיד
את הצעת ההצבעה, והחברים המתנגדים יוכלו לערער על כך לוועדת הפירושים
או לוועדת הכנסת.

ד. נצר:

אני מבקשת את רשות הדיבור לפני ההצעה.
בשתי הישיבות בהן דצו בשביתת המורים
לא הבעתי את דעתי בעניין. לולא הרבא העניין למליאת הכנסת ונדחה על-ידי
לא הייתי מערערת על הצעת היו"ר. אולם לאחר שהכנסת החליטה לא להעביר
את המניין לוועדת החינוך והתרבות, אני עומדת על כך שהוועדה אינה
יכולה לדרך בעניין. על כן מודיעה אני כי סיעתנו לא תשתתף בהצבעה.
כי היא רואה את עצם ההצבעה כחורגת מסמכותה של הוועדה מבחינה
נוהלית.

פ. סלינגר:

פירוש הליבו כי אסור לוועדה לטפל בו. אם הכנסת מעבירה עניין מסויים
לוועדה - חובה על הוועדה לטפל בו. אבל החלטת כנסת שלא להעביר לוועדה,
אין פירושה הטלת איסור על הוועדה. כל דבר שיש לו קשר עם חינוך או
תרבות הוא בתחום דיוניה של הוועדה ולכן מותר לה לטפל גם בשביתת המורים
ולחייב דעתה בגורן. אני תומך בהצעת היו"ר ורואה אותה כמתוצה מאד.

היו"ר ש. פרסיץ:

חשבתי שלאחר הדיון שהיה בוועדה בעניין
שביתת המורים ואשר לא נסתיים, מפני
שהועלתה בעניין זה הצעה לסדר-יגמה של הכנסת, חייבים אנו להגיע לסיכום.
על כן רוצה אני להעמיד את הצעתי להצבעה.

ב. זבלי:

מכיוון שיש התנגדות לדיון בבושא זה
בוועדה, מציעה אני לקבל-על-מחד את
חוקת דעתה של ועדת הכנסת. העביר את הצעתה. אני מבקשת לדון בה
היו"ר ש. פרסיץ:
אני מקבלת על עצמי את האחריות לקיום
ההצבעה בעניין שביתת המורים, והמערערים
על עמדותי יכולים לפנות לוועדת הכנסת או לוועדת הפירושים. הבעיה תלויה
לפני שבוועדה החלה הוועדה להחליט בעניין.
שביתת המורים, על פי בקשתו היתה תוצר,
מתוך הנחה שהמליאה תעביר את העניין לטיפול של הוועדה ולכן מוטב להקדים
את התחלת הדיון. המליאה לא העבירה את העניין לוועדה, אבל האחרים עדיין
אינם לומדים. נשאלת השאלה כיצד להביא לכך שהילורים לא יהיו בטלים מתורה.
אני חושב שהצעת היו"ר אין בה כל דבר פוגע ואני מציע להעמידה להצבעה.

ד. נצר:

אני מבקשת לדחות את ההצבעה כדי שאוכל
לקיים התייעצות עם סיעתי. ברצוני
לפנות גם לוועדת הכנסת בעניין הפרוצדורה שהיו"ר נהגה בה.
היו"ר ש. פרסיץ:
אני דוחה את ההצבעה על הצעתי על-פי
בקשת חברי הוועדה הרוצים להתייעץ
עם סיעותיהם, עד לגמר ההתייעצויות.
אנו עוברים עתה לעניין "יד ושם".

ד. נצר:

אני מבקשת לדחות את ההצבעה כדי שאוכל
לקיים התייעצות עם סיעתי. ברצוני
לפנות גם לוועדת הכנסת בעניין הפרוצדורה שהיו"ר נהגה בה.

היו"ר ש. פרסיץ:

אני דוחה את ההצבעה על הצעתי על-פי
בקשת חברי הוועדה הרוצים להתייעץ
עם סיעותיהם, עד לגמר ההתייעצויות.
אנו עוברים עתה לעניין "יד ושם".

או.

ב. "יד ושם"

מר זרובבל:

אני מודה לוועדה על הזמנה זו, הנראית לי מכל הבחינות. אני רק תמה קצת שהזמנה באה לאחר שהוועדה שמעה בשתי ישיבות דברים באותו העניין מפי אנשים אחרים, שלא בנוכחותי.

היו"ר ש. פרסיץ:

הפעם ביקשנו מהנהלת "יד ושם" לקבל סקירה על קורות 3 החדשים האחרונים.

מר זרובבל:

על הקורות קשה לעמוד גם מפי אנשים חיים, כי כל אחד רואה מההיבט לבו ומתוך הראייה הסובייקטיבית שיש לו על הדבר המסויים. הוועדה שעמדתה נראשה עבדה במשך כמה חדשים והיו לה 12 חברים. מי שרוצה באמת להכיר את הדברים, כדאי שיקרא את הפרוטוקולים של הוועדה, בה הושמעו דעות שונות ונתגלעו גם חילוקי-דעות. כן מופיעות שם החלטות הוועדה שהוגשו למועצה שנתקיימה ב-9.10.58 ואשר נתקבלו גם על-ידי המועצה תוך שינויים קלים ביותר, אם כי 6 מחברי ההנהלה שהיו נוכחים באותה הישיבה התנגדו להן.

הוועדה שעמדתה נראשה נבחרה ב-17.6.58 כוועדת תקציב והשתתפו בה הרב נורוק, צביה לובטסקין, פרופ' אורבך, מר שנהבי, מר שפטל, מר רייז, מר גרנדשל, מר זלדמן ואנזכי כ"ו ד. הרב נורוק וצביה לובטסקין לא השתתפו אף פעם בישיבת הוועדה דעתה נודע לי שהרב נורוק היה חולה כל אותו זמן. בחירת החברים הייתה אופיינית מאוד, כי היו ביניהם אשר היו את השואה או ביקרו במחנות בתום המלחמה וכן אנשים, כמו מר שנהבי, שיזמו את מפעל ההנצחה.

הוועדה ידעה כי עיקר תפקידה הוא לא אישור התקציב או דחייתו, אלא בדיקת המאזן הלאומי-המסרתי של המפעל. הוועדה סברה כי פרוצדורת יחסי המפעל ומחוקקי חוק "יד ושם" לא הייתה לסתם מחקר מדעי, "יבש" ואובייקטיבי של החורבן, אלא להקמת רשות זכרון; היינו - הנצחת הזכרון החי והתוסס עד היום בלב רבים מאלה שעברו את השואה והחזרתו ללב דורצו והדורות הבאים. אם זאת הייתה הפרוצדורה, חפשי היא המפעל קודם כל ובעיקר להקדיש את מרצו לכינוס כל העדויות על השואה והגבורה ולהחזיר את ההנצחה בלב העם. אבל כשם שחשוב לרכוש במטרה זו מסמכים שונים שאולי אי אפשר יהיה לרכוש מאוחר יותר, כן חשוב פי כמה לרשום את העדויות מפי אותם אנשים שחיו את השואה. בארץ נמצאים רבבות מפליטי השואה לרישום העדויות מפייהם צריך היה להיות את הפעולה הראשונה של המוסד, כי אפשר לאחר בזה את המועד. נשיא האוניברסיטה, הפרופ' סזר וכן פרופ' דיבור, פרופ' הלפרין ופרופ' אורבך שהוזמנו לוועדה אמרו, שצריך לערוך מחקר מדעי של השואה. אבל תחילה יש להקים דור של חוקרים והיסטוריונים, לעורר אצלם התענינות דווקא בשואה ואחר-כך להשיג את החומר. הוועדה טענה שאם מחקר מדעי הוא חשוב מאוד, לשם כך קיימת האוניברסיטה, קיימת החברה ההיסטוריונית וארגונים ומוסדות שונים העוסקים בחקר תולדות עםנו. אך לשם חקר השואה דרושה גישה אחרת, רוטטת, חיה, כי תקופה זו עדיין שותתת דם.

חשוב להדגיש שחקר השואה החל עוד במקומת השואה, כמחירת, על-ידי ד"ר עמנואל רינגלבלום. גויסו אז אלפי אנשים שצדיכים היו לרשום את הדברים, ועל-סמך דברים אלה יוכלו אחר-כך היסטוריונים לערוך מחקר. ניצלו מהשואה אנשים שעבדו במחיצת ד"ר רינגלבלום. אינני יודע אם הם מדענים לפי חוקי המדע הצרופי. אבל הם בכל זאת חוקרים ופירסמו כבר הרבה דברים ששום היסטוריון של השואה לא יוכל לפסוח עליהם.

בנאיתי עוד דוגמה. הנה הנפיע בזמן אחרון ספר הפרטיזנים, בעזרת "יד ושם". כתבו בספר זה גם לא היסטוריונים, אלא אנשים שהיו פרטיזנים. ופלטו אתם את זכר הדברים שעברו עליהם. אמנם הספר עבר עריכה מסויימת. הבעת את דעתי, כי רצוני היה ש"יד ושם" הוא שיעזר בהוצאת הספר על-ידי ארגון הפרטיזנים ולא להיפך, כי זה היה תפקידו של "יד ושם". הוא הדין ביחס לכמה דברים אחרים.

בפעולת "יד ושם" צריך היה לשתף את הציבור ובכיוון זה לא נעשתה פעולה הולמת מצד המוסד. אמרו לנו שהמוסד קרא לאיספות, אך הציבור לא נענה. הוועדה הייתה בדעה שלא צריך היה לחכות למתנדבים, אלא לבוא לציבור. מדוע הופסק הרישום של דפי-עד? אמרו לנו שהיו רמזים להפסקת הרישום בחוף-לארץ. אמנם נאספו 1.5 מיליון דפי-עד, אבל לא נעשה בהם שימוש. הוועדה הייתה בדעה שלא צריך היה לחכות למתנדבים, אלא לבוא לציבור. מדוע הופסק הרישום של דפי-עד? אמרו לנו שהיו רמזים להפסקת הרישום בחוף-לארץ. אמנם נאספו 1.5 מיליון דפי-עד, אבל לא נעשה בהם שימוש.

א.ד.

מר זרובבל:

אבל אין זה מספיק. נאמר לנו שיהיה זה כשלון אם לא נוכל להוכיח שהושמדו 6 מיליון יהודים. הוועדה טענה כי "יד ושם" לא קיבל על עצמו להוכיח זאת, מפני שאנשים רבים הושמדו מלבי להותיר זכר אחריהם. מדוע זה צריכים אנו להתחשב בעולם כולו וביהדות העולמית שלא באו לעזרתנו בימי השואה? עלינו ללכת בעקבות הפסוק: "זכור מה שעשה לך עמלק". "יד ושם" צריך להגיע לכל בית יהודי. בצורה זו הבינונו אנחנו, חברי הוועדה, את תפקידו של "יד ושם". אמרנו שמתוך הנחה זו יש לרכוש מסמכים, החשבו מאד מה ש"יד ושם" עשה עד כה. אינני מדבר כאן על הכסף, מבקר המדינה בדק את העניינים הכספיים ודיבר גם על בזבוז. אבל יתכן כי זה היה רעבע געלט. נעשו דברים רבים ויבורכו אלה שעשו אותם.

כאן מתעוררת הבעיה של החברה ההיסטוריונית והמכון. חברה זו היא מעין דייר-מסטה של "יד ושם". פרופ' הלפרין עומד בראש חברה זו ומפיו ומפי אחרים נאמר לנו שכל הרכש הרב שיש ל"יד ושם" בוצע למעשה על-ידי החברה ההיסטוריונית ואילמלא היא לא היה נעשה דבר. אולם הפעולה בוצעה בכספי "יד ושם" ולכן שאלנו מדוע "יד ושם" לא יזם אותה ולא הזמין את פרופ' הלפרין לעשות זאת לא כראש החברה, אלא כאופן פרטי. הרי גם אנשי החברה צריכים לעזור ל"יד ושם" בפעולותיו וחשוב שהן ייזקפו על חשבוננו, כי כאשר ייפסקו השילומים יצטרך "יד ושם" לגייס את הכספים הנחוצים לו מקרב העם ולשם כך יצטרך להצביע על פעשים שכבר נעשו על-ידו. הזכות והסמכות לבצע דברים אלה ניתנה על-ידי הכנסת ל"יד ושם" ואסור לו להעבירן לאחר. המוסד צריך לקרב בורסים אחרים שיעזרו לו בפעולות היוזמות על-ידו, ולא להיפך. הוא צריך להיות הסמכות הבלעדית כרשות זכרון.

אשר למכון לחקר חורבן יהדות אירופה בדורות האחרונים, אומרים לנו שהאנטישמיות לא החלה עם היטלר, אלא זמן רב לפניו. אם הולכים בדרך זו, אפשר להגיע גם לחקר תקופת הבית השני. אבל רשות הזכרון נועדה לא לכל התקופות, אלא לתקופת השואה.

נודע לנו שיש ויכוח סביב להנצחת השואה והגבורה. איננו יכולים להפריד בשואה בין הגבורה הפסיבית לבין הלחימה, כי יש אומרים שגם בהליכה הפסיבית היתה גבורה, אולי מבחינה דתית.

נודע לנו בקשר עם רישום לוחמים יהודיים בצבאות אחרים, כי ועידת התביעות אינה רוצה לתת מתקציבה לרישום הגבוה והלחימה. אנחנו טענו שהכסף של ועידת התביעות לא בא לה מארגונים המשתתפים בה, אלא זהו כסף מהשילומים, דמי קרננות השואה, תרתי משמע. כסף זה יש להוציא אך ורק לעניינים הקשורים בשואה ואני אומר כי פשע הוא להוציאו על הדפסת סידורים והקמת בתי תפילה בארה"ב. מדינת ישראל צריכה להאבק על כך ואם מבקר המדינה התריע על בזבוז הכסף בארץ, אסור גם לבזבז את הכסף שבחוץ-לארץ ואשר מקורו בשואה.

אלה הם בערך דברי הפתיחה שלי לדו"ח שנמסר למועצה. כיון שהוועדה ציינת שהיו גם כשלונות גדולים להנהלת "יד ושם" ויש אמת ברבים מדברי הבקורת, אף על פי כן הדגשתי בוועדה כל הזמן שהדעה על הכשלונות ועל הזנחת דברים רבים לא צריכה להוודע בפומבי, כי מוסד זה יקר לנו ואנו חוששים פן יבולע לו אם ישתמש מישהו לרעה בדברי הבקורת של הוועדה. לכן החלטות שהנאנו בפני המועצה היו ברוח מתונה יותר, ברוח ציבורית הולמת. החלטנו בוועדה שלא נשמיע הרבה מהבקורת, אלא נציין מה הם הדברים שיש להעשותם בעתיד ופן ה"הן" ישמעו את ה"לאו" לגבי העבר.

הושמעו גם דעות כי לשם הענקת אוטוריטה יתרה, צריך גם להבא לכתן כדגש-ראש ההנהלה שר משרי הממשלה. היו גם שחשבו כי מוטב שיו"ר ההנהלה לא יהיה באותו הזמן גם יו"ר המועצה.

שאלתי גם את חברי ההנהלה מדוע חוששים הם כל כך מביקורת. מוטב שתהיה ביקורת עצמית מאשר ביקורת מצד ציבור לא כל-כך אוהד. לכן אמרתי לפרופ' דינור כי לא היה זה צעד נבון מצד 6 מחברי ההנהלה להגיש במועצה הצעה שלא נתקבלה על-ידה. אחד מחברי המועצה יכול היה להגיש הצעה זו בשמו. דחיית הצעתם של 6 מחברי ההנהלה צריכה היתה להתקבל באי-אמון בהנהלה וזו צריכה היתה בדרך כלל להתפטר לאחר מכן.

א.ו.

מר זרובבל:

כל עבודתה של הוועדה בנושא כבוד כלפי התקציב הבא, צריכה לשמש כקו מנחה למדיניות "יד ושם". נהגנו כך מפני שעברו בינתיים 6 חדשים מאז אישור התקציב על-ידי ועידת התביעות והממשלה והוא הוצא כבוד בחלקו הגדול. החלטנו שלהבא צריך להמציא למועצה העולמית את הצעת התקציב בטרם מגישין אותו לכל הגורמים המוסמכים. את התקציב השוטף לא אישרנו ולא דחינו. אך לאחר שפרופ' דינור, יו"ר ההנהלה המועצה, הודיע לנו כי ישתדל להכניס בתקציב השוטף אי-אלו שינויים במידה שהדבר ניתן וישתדל גם להענות לתביעת הפרטיזנים להקציב להם סכום מסויים לשם ביצוע עבודה מסויימת, הצבענו בעד אישור התקציב - לא כחברי הוועדה - מתוך דעה שיש לעודד את המוסד ולהרים את קרנו בציבור. לכן גם נאמר בהחלטות שהוועדה מחשיבה מאד את הדברים שבוצעו על-ידי המוסד והחלטות אלו נתקבלו על-ידי המועצה.

אשר לארבעת העובדים, שמענו אותם והדברים נרשמו בפרוטוקול. אך אמרנו במפורש שלא ניכנס לבעיה זו, בייחוד כאשר ועדה שמונתה על-ידי ההנהלה מטפלת בהם.

עתה צריך להטיל על הוועדה כוונת לאור הניכוחים שהיו והדעות שהושמעו בביתם את התקנון של המוסד ותראה מה טעון בו תיקון על-ידי הכנסת.

ד"ר אבידרה:

כאחד מחברי הנהלת "יד ושם" ברצוני להעיר שאין חברי ההנהלה חסרים ביקורת עצמית והם מכירים את הליקושים. ההצעה שהוצעה על-ידי 6 חברי הנהלה באותה ישיבת מועצה לא היתה מנוגדת לכל המלצות הוועדה. לחברי ההנהלה נראה שניסוח ההקדמה שציינה כי המצב אינו טוב מאשים את חברי ההנהלה יתר על המידה והציעה לנסח זאת אחרת. חברי ההנהלה מסכימים לרוב המלצות הוועדה. הם חולקים על המלצות מ-3 סוגים: א) המלצות הנוגדות את החוק והתקנון הקיימים. המלצות אלו ניתן לקבל רק לאחר שינוי החוק והתקנון. ב) המלצות בעניינים שחברי ההנהלה סבורים שאפשר לפתור אותם בדרך אחרת. ג) עניין היחסים בין "יד ושם" וועידת התביעות.

מר זרובבל:

בדבר האמלקנות לא ראיתי את חברי ההנהלה מצביעים בעדן.

היו"ר ש. פרסיץ:

מבקר המדינה לא דיבר על בזבוז כספים על-ידי "יד ושם", אלא על

בניה שלא לפי מכרז.

מר זרובבל אמר שהוועדה נתבקשה לאשר את התקציב. האם המועצה הטילה על הוועדה גם לבדוק ולבקר את דרכי החנהלה ולהביע דעתה? לפי חוק "יד ושם" ההנלה היא האחראית לקיום החוק, ואם אינה מקיימת אותו - צריכה הממשלה לקדוא אותה לסדר. אינני סבורה שהממשלה העבירה סמכות זו למועצה וזו מצדה יכולה להטילה על הוועדה.

מר זרובבל אמר שהחוק קבע את

"יד ושם" כרשות הזכרון. אבל לא נאמר בחוק שאין "יד ושם" רשאי בפעולת הזכרון וההנצחה להעזר בכל מוסד שהוא רואה אותו כעזר לו. לפי לא ברובה הביקורת על שיתוף הפעולה עם החברה ההיסטוריונית. לצו נראה שניצול חומר זה הוא ביצוע בעלה ביותר של החוק.

מר זרובבל אמר שאחא מתפקידו של

"יד ושם" הוא רישום העדויות. כלום התנגד "יד ושם" לרישום עדויות מפי אנשים חיים? מה רעה ראתה הוועדה בשיתוף הפעולה בין "יד ושם" וארגון הפרטיזנים בהוצאת ספר הפרטיזנים? האם לדעת הוועדה כל פעולת ההנצחה צריכה להעשות אך ורק על-ידי "יד ושם"?

ד. צברי:

מה היחסים בין "יד ושם" והארגונים של פרטיזנים ושל לוחמי הגיטאות?

איזה רישום לא בוצע?

א.ד.

מר זרובבל:

אני מצטער מאד שאין בידי ההחלטות שאושרו במועצה.

הזכרתי את המלים "דעבע געלט", שהינה כנראה נחוץ. לא דיברתי על בזבוז, כי לא דיברתי כלל על הוצאת כספים.

את השאלה ביחס לסמכות שהוועדה נטלה על עצמה לבדוק את כל עבודת "יד ושם" צריכה היתה לשאול המועצה ולא ועדת החינוך והתרבות של הכנסת. אולם בכל ישיבות הוועדה השתתף פרופ' דינור, שהוא גם יו"ר המועצה וגם יו"ר ההנהלה והוא אף פעם לא אמר לנו כי אנו חורגים מסמכות שניתנה לנו. הוועדה בעצמה אמרה כי אמנם נבחרה לאשר את התקציב, אבל לאחר הפרסומים הציבו ריבים סביב "יד ושם" היא לא תצא ידי חובה אם תסתפק רק באישור או דחיית ההתקציב, אלא היא צריכה לבדוק את כל הדברים. אולי היתה זו שגיאה, אבל שגיאה מצד המועצה. אני חושב שעל-ידי בירור הדברים עשינו טובה רבה למוסד.

אשר לשיתוף-הפעולה, אדרבא, אמרנו שיש לקרב מוסדות וארגונים למען יעזרנו ל"יד ושם" בפעולתו, אך לא להיפך. זוהי הקונטרסיה. אמרנו ש"יד ושם" צריך להיות הרשות הבלעדית. היו שטענו נגד ההסכם עם החברה ההיסטוריונית ותבעו לבטלו. אנו אומרים שש ברכה בשיתוף-הפעולה. אבל במציאות לא היה איזון ביחסים שבין שני המוסדות, כי "יד ושם" הוא צריך להיות היוזם ולעמוד במרכז כל פעולת הנצחה.

אשר לרישום העדויות, לא אמרנו כי עדן כאן דבר-מה בניגוד לחוק או לתקנון. בחוץ-לארץ הפסיקו את רישום הקרבנות. השונים קיימים, אבל יש להעמיקם ובהחלטות נאמר כי צד יש לעשות זאת.

דיברנו גם על העדות החיה. אמרתי שלא נעשה מספיק בנדון, וכי יש להרבות פעולה בשטח זה. כן יש לדרבן את הציבור שיענה לפנייות "יד ושם".

היו"ר ש. פרטיץ:
אנחנו נבקש מ"יד ושם" את הפרוטוקולים של הוועדה ואת ההחלטות שנתקבלו כדי לעיין בהם, ולאחר מכן נשוב לענין זה.

הישיבה ננעלה בשעה 13.15.